

## Hnízdění albína lysky černé (*Fulica atra*) u Dobrušky

Breeding of albinotic Coot (*Fulica atra*) near Dobruška  
(East Bohemia)

Vojtěch Volf

### Úvod

Lyska černá (*Fulica atra*) je náš nejhojnější chřástalovitý pták s palearktickým typem rozšíření. Obývá velkou část Evropy a Asie. Žije také v Austrálii a Tasmánii (HUDEC et ČERNÝ 1977). Normálně zbarvené lysky mají hlavu a krk uhlově černé, podobně zbarvený hřbet a křídla mají nepatrný hnědý nádech. Vnější okraje prvních ručních letek jsou u některých kusů bělavé, bílé nebo světlejší jsou někdy i konce loketních letek. Spodina je tmavošedá, ojediněle se světlejšími konci per. Mláďata mají vrch hlavy a těla černošedý, brada a prsa bělavé, břicho šedobílé (HUDEC et ČERNÝ 1977). U nás ji najdeme hnízdit v různém počtu na každé příhodné stojaté vodě.

### Popis lokality

Lokalitu tvoří zatopené hliniště bývalé cihelny v Dobrušce – Pulicích, kvadrát 5762, nadmořská výška 290 m. Po ukončení výroby zde zbyla větší louže postupně zarůstající rákosím a náletem vrb. Po povodni v roce 1998 zde vznikla vodní plocha o rozloze cca 2 ha. Krom zatopeného hliniště voda dosahovala až k budovám objektu. Hladina byla asi 10 m pod úrovní okolních polí. Na SV okraji hliniště je vodní plocha přerušena šikmo situovaným, asi 10 m širokým pásem vrb a rákosí. Břehy jsou většinou holé, jen na severním okraji je pruh rákosí o délce cca 20 m. Svahy jsou porostlé nejružnějším náletem bylin. Vlivem suchého léta a částečně i podzimu nastal od srpna pozvolný pokles hladiny, do konce roku o 80 cm, vodní plocha se zmenšila na polovinu. Zároveň došlo k obnažení rákosových porostů a vrb.

### Popis nálezu

Dne 11. dubna 1999 jsem při kontrole zatopeného hliniště v Pulicích u Dobrušky objevil bíle zbarvený exemplář lysky černé. Pták nebyl úplným albínem, na každém křídle měl tmavou skvrnu, na levém větší a na pravém menší. Také na zádech bylo vtroušeno několik tmavých pírek. V uvedený den jsem zde registroval ještě 15 ex. normálně zbarvených lysek černých, 1 pár labutí velkých (*Cygnus olor*), 2 páry potápky malé (*Tachybaptus ruficollis*), 2 páry kachny divoké (*Anas platyrhynchos*), 1 pár čírky modré (*Anas querquedula*), 1 pár slípký zelenonohé (*Gallinula chloropus*). Z bahňáků 1 ex. bekasíny otavní (*Gallinago gallinago*), 1 ex. vodouše šedého (*Tringa nebularia*) a nad sousedním polem poletovalo několik párů čejky chocholaté (*Vanellus vanellus*). Kromě labutí, bekasíny otavní a vodouše šedého, kteří později odletěli, byl u ostatních vodních ptáků tok v plném proudu. Po celou hnízdni sezónu jsem měl možnost pravidelně sledovat etologické projevy abnormálně zbarvené lysky černé. Zajímal mne zejména její vztah k ostatním lyskám a ostatním vodním

ptákům a opačně. V době toku jsem žádné anomálie v jejich chování nepozoroval. Známa hašteřivost lysek se při námluvách nevyhnula ani tomuto jedinci. Dle chování při všech projevech, které se vztahovaly k hnízdění, soudím, že šlo o samici. Sledovaná lyska se spářila s normálně vybarveným samcem. Ani v této fázi jsem v chování albína k ostatním lyskám a k jiným vodním ptákům rovněž nezaznamenal žádnou odchylku. Hnízdo bylo postaveno v náletu vrb lemovaných rákosím. Než se tato vegetace rozrostla, bylo hnízdo vzhledem ke zbarvení samice dobře viditelné. Pro jeho nepřístupnost jsem jej nekontroloval. Později jsem mohl pozorovat, jak samice vodi dvě normálně vybarvená mláďata, která byla vychována až k samostatnosti. V době výchovy mláďat se chování albína začalo značně odlišovat od normálně zbarvených lysek. Nastával posun k viditelné plachosti. Zatímco ostatní lysky se svými mladými bylo vidět téměř po celé vodní ploše, tuto jsem nikdy neviděl, že by se svými mláďaty opustila prostor ohraničený pomyslnou kružnicí o průměru 20 m. Zajímavé bylo, že v době výchovy mladých, ani nikdy později jsem neviděl samečka (zahynul?). O nálezu jsem informoval kolegu J. Hlaváčka z Týniště nad Orli. Ten se na lokalitu dostavil 1. července a provedl dokumentaci (videozáznam). Krom sledovaného páru zde vyhnízdlilo ještě 7 párů normálních lysek, 2 páry kachen divokých, 1 pár slípek zelenonohých, 2 páry potápek malých a 1 pár čírky modré. Na sousedním kukuřičném poli úspěšně vyhnízdlily 2 páry čejky chocholaté. Počet vyvedených mláďat lysek byl na této lokalitě velmi nízký. Nejvyšší koncentraci lysek všech věkových kategorií jsem zde registroval 24. srpna. I když některá mláďata mohla být ukryta v rákosí, průměr vycházel 3 mláďata na pár.

Po osamostatnění mladých se plachost ještě zvýraznila. Do této chvíle jsem navštěvoval lokalitu jednou týdně a strávil zde průměrně 20-60 min. Abych získal objektivnější a ucelenější informace o životě tohoto zajímavého opefence, věnoval jsem pozorování na konci srpna a v září od svítání do oběda tři nedělní odpoledne. Byl jsem svědkem, jak 1/3 sledovaného času strávila v rákosí. Občas se ukázala na jeho okraji. V tuto dobu bylo možno sledovat, jak z listů obírá nějaký hmyz. Často si u této činnosti pomáhala panáčkovaním. Na volné hladině se zdržovala jen sporadicky. Nikdy jsem ji neviděl, aby se vzdálila od okraje porostu rákosí dál než 2 m. Využívala vodní plochu o velikosti cca 2x8 m, kde se často potápěla. Taktο se chovala až do svého odletu. Naposledy jsem ji viděl 26. září, následná kontrola o týden později už byla negativní, hladina byla prosta všech vodních ptáků. Veškerá pozorování jsem prováděl pomocí dalekohledu CARL-ZEISS 10x50 a stacionárním monookulárem Meopta – Hermes 40x70.

### Diskuse

O abnormálně zbarvených lyskách je v naší literatuře několik zmínek. Krom toho jsou dvě z taktο zbarvených vystaveny v našich muzeích. Ve sbírkách Moravské ornitologické stanice (Komenského muzeum v Přerově) je pod přírůstkovým číslem 673/77 vystaven 1 ex. lysky černé, která vykazuje úplný flavismus. Byla ulovena 23. 4. 1933 v Hrabí (OC), kvadrát 6267 (HANÁK et SITKO 1997). Úplného albína pozorovali bří. Hladíkové. Lyska hnízdila na Valšínském rybníku, který se nalézá v soustavě rybníků mezi Rudolcem a Bohdalovem v okrese Žďár nad Sázavou (HLADÍK 1976). Ve sbírce Pla-

chetkově (Orlické muzeum Rychnov nad Kněž.) se pod č. 23-D-767 nalézá 1 ex. (sameček) částečného albína. Tento exponát byl uloven 19. 8. 1979 na Černikovickém rybníku v okrese Rychnov nad Kněžnou, kvadrát 5863. Do sbírky jej doplnil Plachetkův žák pan Z. Káda (VOŠKERUŠOVÁ in verb.). V roce 1999 byl úplný albín také pozorován na Mlýnském rybníku (kvadrát 7266) u Mikulova. Lyska se na stejnou lokalitu vrátila i v roce 2000, ale v květnu byla nalezena mrtvá na stromě! Způsob, jak se na strom dostala, není znám. Byla však nalezena ve stavu schopném preparace (CHYTIL in verb.). Dle informací, které se mi podařilo získat, je v tomto článku popisovaný jedinec pátým exemplářem, který se v naší republice podařilo pozorovat.

#### Poděkování

Jsem zavázán a děkuji panu T. Bělkovi za trpělivost a významnou pomoc při sestavování tohoto článku. Za pomoc a cenné informace také děkuji Ing. Z. Friessové, Dr. F. Hanákovi, Ing. D. Horalovi, RNDr. J. Chytilovi, Mgr. P. Jandovi, Dr. P Řepovi, Dr. J. Škopkovi a Mgr. H. Voškerušové.

#### Summary

An albinotic Coot (*Fulica atra*) was observed in Dobruška region in Eastern Bohemia during spring and summer 1999. There was one albinotic Coot in a flock of 15 normally coloured Coots in a flooded brick-field in Dobruška – Pulice (Sq. No. 5762). The albino was probably a female, bred successfully and reared two normally coloured chicks. In the beginning of the breeding season the behaviour of the albino was normal, later in the season it became extremely shy, especially during the rearing of the young.

#### Literatura

- HANÁK F., SITKO J., 1997: Abnormálně zbarvení ptáci ve sbírkách Moravské ornitologické stanice Muzea Komenského v Přerově. Zprávy MOS, 55: 141-146.
- HLADÍK B., 1976: Nález hnízda albína lysky černé. Zprávy MOS, 34: 127-128.
- HUDEC K., ČERNÝ W. a kol., 1977: Fauna ČSSR, Ptáci II. Academia, Praha.

**Adresa autora:** Vojtěch Volf, Na Poříčí 412, 518 01 Dobruška